

Секция ЕЗИКОЗНАНИЕ

Метаинформации в езика на младите хора

Марияна Стефанова

A Training Model of a Microprogramming Unit for Operation Control The problems of the metalanguage, and of the metainformation in language represent a comparatively new, but realized as a prospective, area in linguistics. The aim of the following article is to present the hidden area of the metalanguage through separate words, combinations of words and phrases which also bear meanings different from the traditional ones.

This specific issue is of particular interest to us not only as being part of the speech act, but mostly as a process connected with the creation of the semantic structure of the language of the youth slang.

Key words: metainformation, metalanguage, functions of metainformation, metaevaluations

ВЪВЕДЕНИЕ

1.0. Значението на всяко речево изказване е комплекс от различни по своята природа компоненти и всяко изказване не просто предава някаква информация за действителността, а едновременно изразява и това, как се отнася говорещият към действителността и към съдържанието на изказването. В последно време лингвистите обръщат все по-често внимание на факта, че при комуникация освен информация, характеризираща действителността, се предава и информация, характеризираща самия комуникативен акт или за съществуването на т.нар. метаинформация. Според В. Девкин, метаинформация "это коммуникация о коммуникации" [5], т. е. информация, характеризираща, например, способ за нейното получаване, състоянието на подателя или на получателя, реакцията на получателя на информация и т.н. Във всеки език може да се отделят думи и словосъчетания, които служат за изразяване на метаинформация в акта на комуникация. Тези единици на метаезика Банчеровски нарича метаинформационни оператори) [2].

1.1. През последните години у нас става все по-актуален въпросът за формата, под която съществува езикът, който се използва от младите българи при тяхната всекидневната делнична комуникация. В този език се наблюдава наред с огромното влияние на новите думи и мощната експанзия на чуждите думи, легализация на сленга. Речевото поведение на младежите в неофициални житейски сфери, в тяхното ежедневна междуличностна комуникация винаги е било по-различно от онова речево поведение, което налагат нормите на официалния книжовен език. Но днес не само младежите, а като цяло и българите получиха възможност да говорят публично така, както правят това в своя приятелски кръг, тяхната разговорна реч сега вече се появява е на официални места, "завладява вестникарските страници, звучи в ефира, оглася пленарни зали, площади и улици" [3], поради което е повече от наложително тя да се познава. Малка стъпка в тази насока е и настоящото проучване на метаезика на младите хора у нас, с което не само се картотекира този език, но и „се разсъблича смисъла“ на думите и изразите в него.

ИЗЛОЖЕНИЕ

2. 0. Обект на нашето изследване е градският младежки сленг, а целта - да се представят нашите наблюдения върху метаинформационни оператори в процес на речевото им функциониране. Така основната ни задача е да бъде представена скритата област на метаинформации чрез определени думи, словосъчетания и фрази, закодирали смисъл различен от техния пряко номинативен. Метаинформационните оператори в езика на младите хора лесно се разпознават, поради честотата на тяхната употреба. Младежите с лекота ги използват, за да

предадат едно или друго послание, но в работата ни съзнателно се интерпретират само някои от тях, които помагат за разкриването на истинския смисъл на казаното при младежкото междуличностно общуване. Проблемът за метаинформациите ни интересува не просто като компонент на речевото общуване, а преди всичко като процес, свързан със създаването на смисловата (семантичната) структура на езика на младежкия сленг.

3. 0. Метаезикът на младите хора не е отделен език, а техният разговорен език, обслужващ делнична им сфера на общуване. Младежният сленг е жаргонът за забава и развлечение на младежите от града [3]. Жаргонът (от фр. jargon) като групов говор се изгражда от лексика, която възниква спонтанно, има неофициален характер и е езиков факт, който е ненормативен за книжовния език [1]. Жаргонът е език, използван от определена социална група, от хора, които са обединени от общи интереси, навици, живот и дейност, например езикът на „мутрите“. Социолингвистиката прави разлика между „жаргон“ и „сленг“, като отчита, че жаргонът е по-общото, „обхващащо както средствата за езикова забава, така и всички останали езикови явления, свързани с живота на затворените социални групи и на прослойките извън закона“ [3]. Сленгът (от англ. slang) [6], като тип разговорна реч на младежите от по-големите градове, наричан още младежки сленг, се изгражда като езиково явление преди всичко с характерна лексика и фразеология, които имат ярко подчертан експресивен характер и носят богата метаинформация. Например за понятието „*глулав*“ в българския сленг се забелязват в употреба синонимите: *задръстен*, *кофа*, *галош*, *балък*, *шушон* и др. Сленгизмите обикновено са емоционално-експресивни названия на това, което може стилистично-неутрално да се назове с дума от съвременния български книжовен език. Това е причина в сленга да се създават синонимни редове за назоваване на понятия, които имат особена емоционална значимост в живота на младежката общност, думи за изразяване на ярки оценки и отношения или на метазначения. Той се характеризира със специфична лексика и фразеология или от т.нар. сленгизми, които като речникови единици, с ярко изразен експресивен характер, са:

1) емоционално-оценъчни названия на това, което може да се назове с неутрална лексема: *момче – мен*, *пич*, *бой*, *гъзе* и др.; или

2) с експресивно-стилистична окраска – *шеговита*, *подигравателна*, *положителна* или *отрицателна*: *говори – лафи*, *шикалкави*, *мрънкави* и т.н.

Основна група в лексика на младежкия сленг са общоупотребимите думи, които по пътя на метафоричната употреба получават особени, по-различни от основните си, значения, например: **Агентът** (вместо кандидатът, който е много шарено облечен и атрактивен) **се спече** (вм.се притесни). Традиционно и условно, сленгизмите са обединени в двете големи групи: 1) на общоучилищен сленг и 2) на сленгът на групите.

3.1. *Общоучилищният сленг* е познат на всеки ученик или студент, тъй като в него влизат думи и словосъчетания, обозначаващи училищни (или университетски) реалии. Той е своеобразна метаигра с всички известни названия като например: **Издухал съм го!** (вместо загубил съм го).; **Не го отразявам да знаеш!** (вм. не му обръщам внимание).; **Май са се загажили** (вм. май са станали са приятели).; **Вече са се взели** (вм. вече са правили секс).; **Дали ще ми върже!** (вм. ще се съгласи ли).; **Хванях си едно цепеначе!** (вм. намерих си непорочно момиче).; **Големи емоции вкара** (вм. показва чувства).;

Метаинформации има и в следните дочки диалози между шуменски ученици:

(1) РС: *Директорите и на другите училища ще са навити* (вм. съгласни).

РР: *Може и да са навитащи, знам ли.*

(2) РР: *Повечето даскали са злета* (вм. не се справят добре).

3.2. *Сленгът на групите* подчертава принадлежността към някаква младежка група или течение. Това е езикът на неформалните групи, които могат да са не големи обединения в класа, а по-често това са групи младежи, обединени от общи интереси, извън училище. Принципа на обединение в тези групи могат да бъдат твърде различни: живеят на една и съща улица, играят в една и съща спортна секция (или в някаква друга извънучилищна организация), имат едни и същи увлечения (също много разнообразни). Така например при увлечение по музика, в частност по рапа: РС: Покрай Kingsize се сдушват много **яки хорица** (вместо хубави хора) ... // РР: За Kingsize и компания **праволинейните копелета не вървят** (вместо добре постъпващите момчета не са на почит), трябва на всеки да му **хлопа по нещо** (вместо да е разкрепостен), иначе не е от нашите.

4.0. Проблематиката на метаезика, на метаинформациите в езика, е сравнително нова област в лингвистиката, но вече осъзната като много перспективна. [вж. напр. Гарнър 1985, Банчаровски 2000; Стефанова 2002 и др.]. Под понятието метаезик ще разбираме, думи, фрази и изрази (или метаоператори), чрез които съобщението (или изказването), освен основния, има и допълнителен смисъл, като понякога основният смисъл въобще се е изгубил. Ако проследим:

1) метаинформацията, която носят метадумите **компаньонка** и **проститутка**, ще стигнем до обобщението, че ако младежът казва на приятелите си: „*Имах проститутка*” това не звучи особено престижно за него, но ако той заяви: „*Имах компаньонка*” - това вече му звучи авторитетно и той може и да се поизпъчи; или

2) метаинформацията, която носят метадумите **хигиенистка** и **чистачка**. Ако той каже: „*Моята майка е хигиенист във фирмата*”, може и да се изпъчи гордо, но ако каже: „*Моята майка е чистачка във фирмата*” – това вече не буди ни най-малка гордост у него.

Метаинформационните оператори (или метаелементи), подобно на жестовете, мимиките и позите на тялото, се опират на „интуицията”, на „предчувствието”, на „шестото чувство” и на разбирането, че думите и мислите на събеседника не са едно и също нещо [4]. За нас това са езикови структури в метаезика, които скриват истинския смисъл на изразеното с обичайния език, или с други думи – това е език скрит в използвания език от младите хора у нас. Метаинформационните оператори в езика на младежите като разговорни клишета са думи и фрази, носещи не само информация в акта на общуването, но и много метаниформация, например: **Сдухал се е!** – в.м. с *лабилна психика е*; **Дъня се!** – в.м. *излагам се*; **Голям пожар е!** – в.м. *разхайтена е*; **Отсвири я!** – в.м. *раздели се с нея*; **Бъзната е!** – в.м. *не е добре умствено*; **Сгъбясал се!** – в.м. *развалил се е // повреден е*.

4.1. По време на проучването на метаинформационни оператори се натъкнахме на такива, които имат за цел да предават езиковото комуникационно действие чрез метаинформацията за моментното състояние на комуникантите. Преди всичко в случая мислим за такива глаголни елементи в младежкия сленг като: **набила си е** - в.м. *въобразила си е*; **барнал се** - в.м. *издокарал се е*; **изпя си** - в.м. *каза си всичко*; **хвърли // мушна** (една супичка) - в.м. *изяде набързо*; **изживявя се** (като мутра) - в.м. *мисли се*; **припаткала е** – в.м. *изключила е (или отказва да разбере)*; **спекла се е** – в.м. *неконтактна е*; **открехнах ви** – в.м. *казах ви* или **светнах ви** – в.м. *научих ви*.

4.2. Освен това в езиковите съобщения на младежкия сленг участват и такива метоинформационни оператори, които изразяват това, че подателят на информация чрез съдържанието на собствения си езиков изказ предизвиква в приемателя езикова реакция. Такива са например:

• глаголите структури: **прецаквам (всичко)** – в.м. *развалям, провалям*; **покривам те** – в.м. *предпазвам (пазя) те*; **ще си платиш** (за направеното) – в.м.

ще отговаряш; **затънал си** (до гуша, в лъжи и др.) - вм. *въвлечен си сериозно в нещо нередно*; **отрязал се** - вм. *напил се*; **счупи гипса** – вм. *контактен е*.

• именните структури: **супер куцо** – вм. *много неприятно*; **антипатия** – вм. *неприятен човек*; **отвратяга** – вм. *отвартителен човек*;

Можем да говорим и за това, че подателят на информация със съдържанието на своето езиково действие може да причини и физическа реакция. Например: **спретна** – вм. *направи*; **зацепи** – вм. *разбра*; **пусна** (котва, корени и др.) – вм. *установи се трайно*; **вкара** (интрига, лъжа и др.) – вм. *създаде*; **накисна се** - вм. *проваля се*; **омете се** - вм. *изчезна*; **дъни се** // **издъни се** - вм. *проваля се*; **изцепи се** – вм. *каза нещо неочаквано*; **разкара се** - вм. *махна се* // *замина*; **бучи** // **набрала е** – вм. *кара се*.

4.3. При дадени езикови изказвания може да се реализира такава метаинформация, която определя отношението между подател и получател. Това съдържание имат следните метаинформационни структури:

• на метадумите като оператори на метаезика на младежкия сленг, например: **отворен** – вм. *голям празнословец*; **костюмар** – вместо чиновник; **забивка** - вм. *провал*; **свалка** – вм. *ухажване на момиче*; **навита си** - вм. *съгласна си*; **навитак** – вм. *готов на всичко*; **прецакана си** - вм. *изиграна си*; **забрадена си** - вм. *замесена си в нещо*; **зарибявка си** - вм. *лъжлив/а си*; **меденка** - вм. *чудесно*// *много добре*; **меденуха си** - вм. *много си добра*; **на харабията** – вм. *наистина*.

• на метасловосъчетанията като оператори на метаезика на младежкия сленг, например: **въздухар сдухан** – вм. *голям глупак*; **баровец нахакан** – вм. *нахален интелigent*; **натокан пич** – вм. *добре облечен мъж*; **гадляр мръсен** - вм. *неприятен, злобен човек*; **мръсен кучи син** - вм. *голям неблагодарник*; **нахакан гъзар** - вм. *внго общителен*; **нахъсан отворко** – вм. *нагъл самохвалко*; **паднал в канала**//**паднал в батака**// - вм. *провалил се*; **сгазил лука** – вм. *сериозно сгрешил*; **спретна купон** – вм. *направи събиране*; **цунка го** - вм. *взе го*; **як къркач** – вм. *страшен пияница*; **зверски бради**// **тъпо е!** - вм. *много скучно е*.

• на метаизреченията като оператори на метаезика на младежкия сленг, например: **Този филм не е мой!** – вм. *това не е мой проблем* // *това не ме интересува*; **Паднаха ми очите!** – вм. *изненадах се силно*; **Много яко се получи!** - вм. *много хубаво беше*; **Всеки ден е на черешата!** - вм. *напива се ежедневно*; **Не се вкарвай във филма!** – вм. *не се забърквай в това*; **Не ми се отваряй!** – вм. *недей да знаеш много*; **Не се прави на отворко!** – вм. *не се прави на многознойко*; **Влизаш ли в цепията?**- вм. *влизаш ли в играта*; **Да ти обясня ли цепията?**- вм. *да ти обясня ли играта*; **Хаховците се натягат!** – вм. *глупаците се стараят*; **Голяма скатавка си!** - вм. *много си мързелив*.

4.4. Както стана ясно метакодът на младите хора е извънредно богат и е способен да изрази много видове метаинформация. В хода на тези мисли, ще отбележим, че при езиковите съобщения можем да отчетем и такива метаинформации, които дават информация за емоционалното състояние на подателя като например отчетените в проучването ни метнаоператори: **Харабия!** **Готин!** = вм. *хубав човек*; **Разкошно!** **Яко!** **Бляскаво!** – вм. *хубаво(нещо)*; **Батак!** **Сдухано!** **Спечено!** **Тъпо!** – вм. *глупаво, неприятно*.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

5.0. В заключение ще обобща, че макар в начална фаза на изследване, нашите проучвания по очертания проблем ни позволява да обобщим, че днес метаезикът на младежкия сленг е източник да свежи изразни средства за всички езикови индивиди у нас. През последните години метаезикът на младежкия сленг става неотделима част от живота на много хора - не само на ученици и студенти, но и на някои по-възрастни. Много метадуми от сленга на младите хора постепенно навлизат и в

езика на по-възрастните като следните отчетени при изследването метавъпроси: **Вдъваш ли? Чат ли си? Навит ли си?** или цели метаизрази като: **Парсата ще е нула.; Първото парче е най-шик.; Сложи го в джоба си.; В тази серия (на филма) аз не участвам или Този филм не е мой!**

Ще завърша метаинформационно - и Аз се вкарах се във филма, а се надявам, че и мнозина от вас *успях да вкарам...*

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Армянов, Г. Речник на българския жаргон. София, 1993.
- [2]. Banczerovski J. Metainformacios strukturak a nyel vizzoveg sikjan. In: A nyelv es a nyelvi kommunikacio ala pkerdesei. ELTE, Budapest, 2000, с.112-130.
- [3]. Виденов, М. Езиковата култура на българина. София, 1995, с. 78; 78; 89.
- [4]. Гарнър, А. Скрытият смисъл на думите. София, 1985
- [5]. Девкин, В.Д. Метакомуникация - Иностранние языки в школе, 1987, кн.5, с. 31 – 36.
- [6]. Стефанова, М. Съвременен български език – синтаксис и лексикология. Шумен, 2000, с. 198.
- [7]. Стефанова, М. Метаинформационни глаголи за предаване на различен вид информация в българската езикова комуникация. В: *Езикът: история и съвременност*. Шумен, 2002, с. 184 -192.

За контакти

Доцент, доктор Марияна Иванова Стефанова, ШУ „Епископ Константин Преславски”, Моб. тел. 0898 962 963; marijana@abv.bg

Докладът е рецензиран